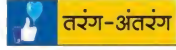

ध्येय, कष्ट, जिद्दीच्या ओंजळीत 'पद्म'वृष्टी

ज्यांच्या कष्टाच्या व जिद्दीच्या ओंजळीत 'पद्म' वृष्टी झाली असे बहुतेक जण वयाची सत्तरी, नव्वदी गाठलेले आहेत. त्यांनी आयुष्यभर जपलेल्या ध्येयाची, यशाची देशानं दखल घेतली म्हणून कौतुक करावं, समाधान मानावं, सरकारला धन्यवाद द्यायेंत, की इतकी वर्षं ही तत्त्व-माणकं दुर्लक्षित राहिली म्हणून खंत व्यक्त करावी ?

श्रीमंत माने

shrimant.mane@esakal.com

के रत्नमधल्या लक्ष्मीकुटी अम्मा अन् कर्नाटकातल्या मुलगाट्टी नरसम्मा यांच्यासारख्या अनेकांच्या विनम्रकारक यत्नकार्यांचं कोट्युप चंदाच्या 'पद्म' सम्मानना लाभले. एकूण तीस कोटी लोकांसहजेच्या महत्काय देशातल्या कानाकोपऱ्यांत विविध ध्येयानं झपाटलेल्या दुर्लक्षित व्यक्तींचा 'पद्म' सम्माननी गौरव करण्याची नवी प्रथा गेल्या प्रज्ञासक्त दिनाला मोठी सरकारनं सुरू केली अन् सलग दुसऱ्या वर्षा त्यानिमित्तानं अशी आप्णजी ध्येयवादी मानसं देणाऱ्या, जगाच्या पुढं आली.

आदिवासी कर्नाटकातील लक्ष्मीकुटी अम्माचं औपचारिक तिथिल जुनी तिसरी, गोंदीखोली १९५० साली; पद्म पुनःकालत्या ज्ञानपीठा भोटा खडिना त्यांनी 'नरसम्मा' तो म्हणजे सारकोट्ट अर्थात कर्नाटकीचा, त्यात महत्काय आहे तो, सार-विनम्रकाच्या विनास उलाटा देशाती परतीची. स्वतःचा मुलगा सरपंचास मृत्यू पावल्यानं काढनं मिळविलेलं ते ज्ञान अनेकांच्या बोंबडन देऊन मेले. हा देवा त्यांनी कराल तो केवळ निरीक्षणाच्या व अभ्यासाच्या आधारार. त्या जडोबुटीची त्यांनी कुठलीही नीद ठेकलेली नाही. कुठाल त्या असल्या नीतीच्यावातीत मुष्ट प्रभावपासु

टाकाऊ बन्नेपासून बनवलेल्या लेखक्यांसह पुन विज्ञानाचा प्रसार-प्रचार करणारे अखंड गुप्त

मध्य प्रदेशात मराठी ठसा...

डॉ. मुकुण्डरावकार बालली जोशी

गडचिरोलीत आदिवासीना आरोग्यसेवा देणारं अभय व राणी बंग हे डॉक्टरांचा पंचाय, तिसकालेल रुग्णांसाठी आयुष्य वेचलेले (कै.) संघत राखेक अशी महाराष्ट्राला काम माहिती असलेली आवाजी काही नावं. मध्य प्रदेशातल्या 'पद्म' विजेत्यांमध्ये घोषाळल्या साली जोशी व डबैतचे नव्वदीतले संयुक्त पंडित डॉ. के.रावराव मराठीवासी मृत्युळावका हे दोघे मराठी. साली जोशी यांचा जन्म औरंगाबादला, १९३४ मधला. चाळीसहून अधिक मराठी, हिंदी पुनकांच्या लेखिका, साप्ताहिक कार्यासाठी छत्तीसगडचे दामोदर ग. बापट यांनाही 'पद्म'ने गौरवणत आले.

कोमो दूर. जंगलत विथं ज्या राहलत तिथं जायला साधा सराही नाही. तो म्हणे १९५२ मध्ये मंत्रु झाला, तेलपपासु कागदावरच आहे. 'पद्म'ची बोंबकच रस्ता द्यावा, अशी अम्मांची अपेक्षा!

कर्नाटकातील पुनःकालत्या पावसाळी पागाळाला ९७ वर्षांच्या नरसम्मा भुविहून रेतमन्तु कुटुंबालच्या मुलुंग किना दई म्हणुन आडूबाबुच्या अनेक गावांत प्रत्येकाच्या ओठावर असलेलं नाव. नरसम्मांनी १९४० मध्ये मुलुंग म्हणुन स्वतःच्या सारहोर्चच पहिले बाटलेणे केले. 'ससु' मुलुंग हातल जादू आहे. अन् सांगणाऱ्या आजी मारलमांची ती परंपरा पुढं नेणारा तो प्रसंग. विथं होस्पिटल, दिविसहरी, सोझर वगैरे शब्द अजुन पोचलेले

माहेत, आता दुर्गम भागात अडकल्यानडल्या दौड हजारालुन अधिक गर्भकरीच्या ओटीत मातुलाचा आनंद त्यांनी गेल्या साडेसात दशकांमध्ये टाकलाय.

भोतासु वैज्ञानिक खेळणी बनवणारे, गेली सार दशके त्यातलं विज्ञान अर्थात सोप्या पद्धतीनं हजारे शाळेंतल्या शाळे विद्यार्थ्यांपरत पोचवणारे पुनचाचे अखंड गुप्त बंध 'पद्म' विजेत्यांच्या यादीतलं नाव अनेकांना सुखद धक्का देणारं ठरलं. 'कानसु-जायआवटी'तुन पत्नी केलेला एक अवस्थिा होरंगाबादला एका प्रशिक्षणाला जातो काय, तिथं विज्ञान समजुन येणालाही लहान मुलांची नेपची अडकण प्रकट होते काय अन् तो सोडविण्यासाठी 'टेलको'तली

नेकरी सोडुन मुलामध्ये विज्ञान प्रसारात बाहुल घेतो काय, हकरी सोडविण्यादारे 'कबाह से खिलने' बनवणारा भ्रष्ट विज्ञानवादी म्हणुन देणार, जगभर ओळखला जातो काय, सारंच चाकोरीबाहेरचं. पैसासाठी वेड्या बनलेल्या समाजासाठी विविध बाटाचं अस्मं.

मुल्लोकोत पेंटर हे असंच एक झाललं मासिक. १९६५ च्या भारत-पाकिस्तान युद्धात त्यांच्यावर मोठ्यांचा खर्च झाला अन् कबरेखाली पांगळीण नशिबी आलं; पद्म आयुष्याचा पांगळीआह नाही बन् दिला त्यांनी. १९७२ च्या जर्मनीतल्या हेडलरनं पारितोषिकामे ५० मीटर डीपट्टान जलतलात विडकी केलेसह देणाल पहिलं मुनसंपदक त्यांनी मिळवुन दिलं. तन्कां ४५ वर्षे पेंटर दुर्लक्षित राहिले. अजुन भुनकासाठी त्यांचा अर्ब तीन वेळा वाढलाला मेला. अज्ञा भुनकासाठी अशा जवळपास मावळली असताना 'पद्म' बघत झाला, क्रिकेटपटू दलुल इमिड, नेमबाज अधिपच विज्ञा वगैरे मंडळींनी त्यासाठी केलेले प्रत्येक चळवळ झाले.

'द' लंडन जंगल बुक'पाच्या कलाकृतीसाठी आंतराष्ट्रीय कीर्ती मिळालेले गोंड चित्रकार भन्तु श्याम. मध्य प्रदेशात जयसूर, मंडला, शाहडोल भौगोलिक त्रिकोणाच्या खोबणीतल्या हिंदीत विन्यासलं नदीच्या दक्षिणेकडं पाटगड हे त्यांचं गाव. परची गरीबी. दहावीत शाळा, गाव सोडव ललल. अमरकंटक गाठलं. रोपवाटिकेन मंत्रु, राखालदरा, हलेकिदुसिपन असे पंडेत ते काम केले. चुलतपोमुलं पारंपरिक चित्रकला हाती मयसली. रोपवाटिकेन एका रोपाचे दोन रूपे मिळवचे, तेव्हा दिवसीत पाच विचे बाारी रूपाना विकली गेली. लंडनच्या एका

रेस्टॉरंटमध्ये झाललं काम मिळालं अन् सृष्टि पाळटली. पाच विंदेती पाण्यामध्ये प्रकाशित 'द' लंडन जंगल बुक'पा सौम हजार जती झल्या.

संघर्ष आयुष्य पंडितकाच्या धम्मामुलुंग मोड संकट उभे आहे. त्यावर उपाय म्हणुन परितिका धुपा रस्तेबांधणीसाठी वारल्याचा तथिळाडुमधुपाय राजागोपालन बापुदेवन यांचा प्रयोग त्यांना 'पद्म' देऊन मेला. तीस वर्षे कबाडकड बनून पंचिम बंगालच्या मुपाकिनी विवाही यांनी गरीबांसाठी होस्पिटल उभे केले. त्या कामाची दखल 'पद्म' देत सरकारन घेतली.